

O INTRODUCERE ÎN ANTROPOLOGIA ECUATORIALĂ

Introduction to Ecuatorial Anthropology

Dr. Grigore Bușoi

Antropologia, în sens larg, este știința despre om în devenirea sa.

Pentru mine, medicina de familie (MF), ca subspecie a specialității de medicină generală (MG), a fost de la bun început, atât teoretic, cât și practic, o medicină antropologică.

Medicina de familie, prin deschiderea antropologică, ne arată: ascendența paternă și maternă, terenul moștenit și terenul câștigat, cauzalitatea endogenă și exogenă, factorii socio-economici și socio-culturali, patologia psihosomatică și de grup, precum și trecutul cunoscut ca și viitorul posibil.

După susținerea în 1999 a tezei de doctorat „Aspecte ale sănătății și patologiei familiei din perspectivă antropologică”, am ajuns la ideea existenței unei *antropologii ecuatoriale*, triadice, care ființează sub deviza „Complementaritate și tot” și care are ca elemente de referință complementaritatea polară și sinteza intelectuală ecuatorială. Ecuatorul, linia curbă de suprafață a mijlocului corpului rotund (fie el planeta, fie problematica omului, a familiei sau a societății), permite rarcordarea și chemarea la ordine unificatoare a diversității și opozițiilor. Situat ca o cingătoare a sferei omului, acest ecuator-vector invită pe medic la acțiune, la stăpânirea problemelor omului, devenind astfel un reper de marcă al centrului profesional performant. El permite nu numai o bună cunoaștere a problemelor, ci și rezolvarea lor. Acest lucru este posibil pentru că antropologia ecuatorială (AE) este și antropologia ființării operatorului – „și” –, sub o triplă funcție: cognitivă, ontică și practică (omul poate fi și miel, și fiară, și înger, și demon).

Antropologia ecuatorială este și o antropologie „senzorială”, ce percepe cu acuitate trecerea și

schimbarea omului, ciclicitatea fenomenului familial, ea proclamând doctrinar apropierea de om și ajutorarea acestuia.

Antropologia ecuatorială este un concept fertil al viitorului dezirabil, care începe a fi construit cu medicul de familie, un agent multipotent.

Medicul de familie reprezintă pentru noi un *genmed*, adică un mediator cunoscător al generalului, ce permite descifrarea și edificarea individualului în câmpul determinanților.

În zilele noastre, condiția umană este amenințată din diferite direcții – reflecția asupra soartei omului, om care are o conștiință de sine, este mereu necesară.

Filosofarea, ca abordare teoretică în sens universal, o regăsim în cele patru întrebări kantiene:

1. Ce pot să știu?
2. Ce trebuie să fac?
3. Ce pot spera?
4. Ce este omul?

Răspunsul la aceste întrebări, ca să capete consistență, trebuie început cu a patra interogație, care de fapt definește obiectul antropologiei.

La „Ce pot să știu?” răspunsul este dat de știință, la „Ce trebuie să fac?” suntem introduși în câmpul educației și al ascultării, teritoriu aflat sub imperiul moralității, iar la „Ce pot spera?” ne postăm pe verticala locului nașterii noastre, între pământ și cer, unde își pot găsi loc naționalismul luminat și credința mântuitoare.

Desigur, situarea omului în gândirea și construcția kantiană între „Cerul înstelat deasupra mea” și „Legea morală din mine” sună frumos, dar iluzoriu, dintr-o natură mamă atotstăpânitoare și într-o societate deabusolată ca a noastră.

Omul, căutând soluții la problemele cu care se confruntă se află în tăietura de forfecare între logic și empiric, dar mai ales între afectiv și axiologic.

Pentru a aborda temeinic conceptul antropologiei ecuatoriale, simțim nevoia să recurgem la clasici, la filosofia începutului cunoașterii.

Pietre de temelie ale antropologiei ecuatoriale

În accepția noastră, termenii fundamentali ai cunoașterii și acțiunii în antropologia ecuatorială, stipulați în număr de 12, sunt:

1. Kosmos – ordinea universului, conduce la ideea de Lege Naturală (Heraclit) și de construcție cosmografică („corpuri“ înglobate sistemic).

2. Bios: viață – în grecește „Zoe“. Pentru Aristotel, *Zoe* este definită ca fiind capacitatea de hrănire prin sine, de creștere și micșorare de la sine.

3. Logos: rostire

- cuvântul lui Dumnezeu; Rațiunea Divină;
- facultatea rațională ce permite exprimarea epistemologică;
- unitate esențială a contrariilor care susține pluralitatea (Heraclit).

4. Proodos – înaintare, procesie

- orice efect purcede și rămâne în cauza sa.

5. Pathos

- „ceea ce se întâmplă“ (eveniment, trăire, suferință) la nivel psihosomatic;
- capacitatea de schimbare pe care o are sau o suferă un subiect, urmare a unor impulsuri.

6. Elenchos – interogare și examinare.

7. Eidos – înfățișare, natură constitutivă

- universalul predicției (Aristotel).

8. Topos – loc

- spațiul în care are loc geneza;
- „ceea ce există, există într-un loc“ (Zenon);
- ne introduce în teoria aristoteliană asupra „locului natural“, cu derivarea „locul formelor“.

9. Chronos – timp

- pentru Platon și Aristotel, timpul și mișcarea sunt interconectate. Timpul devine un factor important al comunicării, al vestirii stricăciunii (viciu, boală) și al morții.

10. Physikos – cercetător al lui *physis* (natura)

- filozof al naturii;
- *physis* este izvorul mișcării, care își are propriul său scop – *telos* (în *Metafizica* lui Aristotel, *Telos*-ul este Binele);
- pentru stoici, *physis* este un principiu moral care proclamă necesitatea de a trăi „în armonie cu natura“.

11. Eros – iubire

- iubirea permite personificarea specialității de Medicină Generală/Medicina familiei (MG/MF);
- călăuză înfăptuirii spiritului profesiei;
- dorința de a face binele;
- paznicul forțelor morale.

12. Ethos – natura morală, ca sursă a comportamentului

- *daimon*-ul caracterului omului.

Izvoade ecuatoriale

Am văzut că ecuatorul este un cerc imaginar, de referință, aflat la suprafața unei sfere, situate într-un plan perpendicular pe axa polilor, care împarte rotundul în două emisfere.

Sfera problemelor omului induce înscrierea la nivelul ecuatorului a unor însemne-repere cardinale, care vor fi trecute în revistă pentru a fi analizate.

1. *Persoana* este primul element consemnat, demn de a fi așezat pe ecuator.

Medicul, ca să ne referim numai la el, observă, situează și tratează *Persoana*, ca obiect de aplicație profesională.

Persoana, ca subiect, este o ființă rațională cu un statut și rol social bine precizate. Ea acționează spre a-și găsi propria identitate.

Figura *Persoanei*, corelată cu latinescul *persona*, și cu echivalentul lui grecesc *prosopon*, constituie tema centrală a psihologiei și a teologiei.

Privitor la taina *Persoanei*, omul este creat ca o icoană a chipului lui Dumnezeu, după configurația Sfintei Treimi. El este unitate ce are în sine suflet, minte și cuvânt – o ființă cu trei persoane (Părintele D. Stăniloae).

Persoana este „puntea“ dialogului între latura apofatică (cunoașterea prin negare) și cea catafatică (cunoașterea prin afirmare) pe care o percepem spre a o înțelege.

2. *Însul eminescian* („În fiecare îns o lume își face încercarea“). El devine o unitate individuală a stării de a fi în lume.

3. *El*-ul (referențialul) în triada eu-tu-el. Destinația fundamentală a omului este să fie subiect al dragostei, în comuniune, prelungind diada dialogică *eu-tu* în triada *eu-tu-el*. Pentru mine, în relația *eu-tu*, „eu“ mă consider păcătosul, inferiorul, iar „tu“ poți să fii orice (nu știi ce „zace“ în om!), „el“ fiind sfântul, superiorul.

4. *Familia* (cuplul familial), vine din ascendenți și conduce la descendenți.

Unitatea ontologică a omului ca bărbat și femeie, în comunitatea și complementaritatea lor, asigură continuitatea vieții.

5. *Comunicarea* (cuvânt și dialog) constituie un alt înscris de seamă pe răbojul ecuatorial.

6. *Omul blagian ca REST*. În viziunea lui Lucian Blaga, omul există întru mister și relevare.

Gândim omul ca un lujer cugetător, ca o cruce verticală cu brațe inegale, iar estimarea cognitivă ne dă un REST semnificativ.

REST-ul înseamnă:

- R = un răsărit
- E = un evoluat
- S = un suspinător
- T = un tampon

7. *Fiul lui Dumnezeu* este „modelul ceresc“ al omului.

- „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața“, având ca jaloane alfa și omega.
- în Hristos găsim unirea dintre firea omească și firea dumnezeiască.

La acest respiro existențial, pe care ni-l luăm, vă propunem să vă opriți asupra cărții Prof. Dr. Dumitru Stăniloae: „Iisus Hristos sau Restaurarea omului“, Sibiu, 1943.

8. *Părintele-profesor* sau omul plug-brază. El ne predă nașterea ontologică și cognitivă, ca apoi să ne invite spre, luare aminte, la cuvântul deșeptător.

Socrate este un maestru care nu vrea să-și instruiască elevii, ci să le arate metoda care le va permite să găsească singuri adevărul. Diferența dintre Socrate și Hristos constă, după Kierkegaard, în aceea că Hristos nu doar propovăduiește adevărul, ci este *adevărul*.

9. *Omul istoric* este un produs social. El viețuiește longitudinal prin parcurgerea unor cicluri de viață, fiind și un trăitor în lumea stilurilor.

Omul istoric se află în umbra adevărului, mereu amăgit de util și comodate.

Aici își pot găsi loc versurile eminesciene:

„V-ați dus cu anii, ducu-vă dorul...”

Viața mea (noastră) curge uitând izvorul“.

10. *Mihai Eminescu sau terapia prin poezie*.

Prezentăm pe poet în viziunea lui Nichita Stănescu:

*Un tânăr metal transparent
subțire ca lama tăioasă
tăia orizonturi curbate și lent
despărțea privirea de ochi
cuvântul, de idee,
rază, de stea*

*pe când plutea o floare de tei
în lăuntrul unei gândiri abstracte.*

Eminescu există în trupul românesc în calitate de suflet, el ne protejează casa asemenea *larilor* din vechimea latină.

11. *Medicul de MG/MF ca genmed* (un mediator al universalului în scop diagnostic și terapeutic).

Este evident că înscrisurile ecuatoriale, nucleii de condensare informațională și/sau mesageri ai exercitării active a rațiunii și libertății, nu au fost epuizați.

Raporturi polare edificatoare în matca antropologiei ecuatoriale

Antropologia ecuatorială agreează controversele, dă cuvântul fără discriminare „taberelor“ adverse, ascultă argumentele pro și contra pentru că realitatea este multicoloră, iar procesul cunoașterii trebuie realizat în parametrii adevărului.

Adevărul este un concept care desemnează o unitate, și care în același timp „se demultiplică“ pentru că adevărul se actualizează diferit la diversele niveluri ale ființei și gândirii noastre (J. Hersch, *Mirarea filozofică*).

Să știm să mergem pe firul apei ecuatoriale și să avem în vedere cum se prezintă curgerea sau cum percepem devenirea.

Unitatea timpului este eternitatea, iar clipa (momentul), ce uneori este minut sau veac se formează și concomitent se „topește“ în eternitate.

Antropologia ecuatorială acceptă monologul bine susținut, însă ea se exprimă cel mai bine prin dialog.

Să luăm în discuție o relație fundamentală a vieții în termeni de *bine* și *rău*. Câteodată se întâmplă ca răul să devină bine și invers, binele să devină rău.

În fața unui rău făcut cum acționezi? Te înfurii, plătești, cazi în capcana resentimentelor sau încerci să înțelegi ce l-a cauzat, găsești formula de răspuns potrivită, vrei să ierți, obținând astfel detașarea sanogenă atât de necesară.

Actul decizional al medicului este o funcție profesională ecuatorială, însă posibil exprimat dual: adecvat sau inadecvat, de aceea, pentru a greși cât mai puțin, vigilența trebuie să fie bifidă, pe dreapta și pe stânga, respectiv înainte și înapoi, iar îndoiala să ne fie călăuză permanentă.

Filonul continuității românești constă în a ști să avem știința și arta pentru ceea ce trebuie să acceptăm (să primim) și ceea ce trebuie să refuzăm (să respingem).

Goethe spunea: „Țesătura acestei lumi este făcută din necesitate și întâmplare“. De acești doi termeni să ținem seama în abordarea problemelor omului, inclusiv în cercetarea patologiei umane.

S. Freud gândește psihanaliza prin termenii opuși *eros* și *thanatos* (având corespondențe în *libido* și *morbido*).

Omul se situează, după cum ne spune Petre Țuțea, în jocul dintre intelect și senzorialitate, fiind stăpânit de maxima: „Lumea este așa cum este, și ca dânsa suntem noi.“ (M. Eminescu)

Observând regimul perihoretic (de întrepătrundere) a sufletului și trupului în unitatea persoanei, acceptăm implicit o intercondiționare strânsă între biologic și spiritual în toate manifestările omului.

Omul, prin conștiință și libertate, laturi esențiale ale sale, își manifestă capacitatea de independență în actele emergente ale vieții.

Este de observat că voința liberă a omului depășește controlul rigid al legii fizice cauză-efect, este mai ales clădită pe nedeterminare.

Pentru a scăpa de dualisme, Mircea Florian găsea două soluții: le reducea la unu sau făcea din două trei.

Antropologia ecuatorială are în vedere prezentul ca o rezultată sui-generis între trecut și viitor: pe trecut îl scazi, iar pe viitor îl adaugi.

Cursul vieții fiind un dat central antropo-socio-ecologico-sophic, conform doctrinei specialității de MG/MF, medicul, în tandem cu pacientul, acționează asupra cursei vieții pe care încearcă să o stăpânească.

Notații finale

1. Antropologia ecuatorială (AE) este o emanație a spiritualității românești, o creație care exprimă pregnant tensiunea polară între bine și rău, adevăr și fals, frumos și urât, ea cultivând perenitatea bunei cuviințe și a spiritului de întraajutorare.

2. Existența antropologiei eucatoriale conferă comunității dimensiunile unei gândiri și acțiuni raționale creatoare de sens: „singura nobilitate“ a omului, observa George Barițiu, este „dezvoltarea minții“ pusă în slujba „sporului“ continuu.

Iar Titu Maiorescu împărțea urmașilor convingerile sale: „Arta vieții? Rezervă, discrețiune, cumpătare... și, în rezumat, abnegațiune.“

Împreună cu Ion Pillat adresăm închinare „moșiei aurite de amurg și de amintire.“

3. Filosofia de viață brâncușiană în care separarea spiritului de natură e imposibilă, ne propune: echilibrul elementelor opuse, subtilitatea proporțiilor și un centru gravitațional al materialului care ține tensiunile dinamice în cumpănire.

4. *Teoria undulației universale* a lui Vasile Conta, *Psihologia consonantistă* a lui Ștefan Odoobleja vin să ne atragă atenția că românul în forul său interior, e sensibil la edificarea armonică.

5. Antropologia ecuatorială răspunde desideratului formulat de Prof. Dr. Victor Săhleanu, acela de a cataliza pentru om „dialogul între științe, între arte, între științe și arte, între științe și cultură, între cultură și viață...“.

Să nu uităm testamentul antropologic al profesorului: „De la omul necunoscut, la omul cognoscibil“.

6. Pentru Ludwig Feuerbach (1804-1872) filozofia este știința realității, în adevărul și în totalitatea ei, iar antropologia devine adevăr.

7. Antropologia ecuatorială cultivă viziunea sistemică ce ne ferește de exclusivisme și îngroșări dominante.

8. În cadrul antropologiei ecuatoriale observăm o împletire simbiotică între *antropologia generativă* (ceea ce face natura din om) cu *antropologia promotivă* (ceea ce face omul din el însuși).

9. În antropologia ecuatorială, omul este un holomer (parte purtătoare de întreg), și, în același timp, un unicat construit în posibil.

10. Antropologia ecuatorială se vrea a fi o casă a omului cu intrări și ieșiri disjuncte, cu etaj și mansardă, care se învârtă după soare. Pentru mine, ea este în plus un loc de observare și refugiu, o culă cu foisor de meditație.

11. Ecuatorul este un *ergon* (operă, funcție, produs) antropologic, el exprimând *omul istoric, sănătatea* ca element de referință al specialității de MG/MF, omul mediu (noțiune operațională statistică), omul-urmă (supraviețuiește prin opera sa).

El permite implementarea educației după modele performante și promovarea vocației euristice (descifrarea cauzală și descoperirea noului).

12. Un reper ecuatorial îl constituie *erosul*, floare aleasă, pe care Nae Ionescu îl percepe ca un izvor de sinteze. Pentru tineri, testarea iubirii se face cu ajutorul margaretei (fiecare petală-rază de soare – este însoțită de întrebările alternative: mă iubește? nu mă iubește?).

13. Încheiem cu un vers din *Ego homo* al lui Emil Isac, urmat de un stih în formulă mixtă:

V-am spus o doină nouă, jurați de vreți pe ea...

Cu doina antropologiei ecuatoriale, eu, omul am venit...